

Observatoriulu ese de doue ori in septemana, Mercuria si Sambat'a.

Pretulu

pentru Sibiu pe 1 anu întregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu întregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci. — Numeri singuratii se dau câte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Anulu IV.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare câte 7 cr., la a dou'a si a trei'a câte 6 cr. v. a. si preste aceea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adressate de a dreptulu la Redactiunea Diariului

„Observatoriulu“ in Sibiu.

Nr. 80.

— Sibiu, Sambata 3/15 Octobre. —

1881.

Despre miscarea poporatiunei romane, de dr. medic. J. Felix.

IV.

Causele inmultirii prea lente a poporatiunei romane si mediile pentru indreptarea acestui neajunsu.

Din cele relatate mai susu resulta, ca in Romani'a numerulu casatoriiloru si in consecintia acela alu nasceriloru este forte micu, ca poporatiunea romana a Romaniei întregi se inmultiesce forte incetu prin nasceri, ca cea din orasie se afla chiaru in decadentia si ca in tota tier'a mortalitatea este mare. Daca examinamu sorgintea acestei calamitati, ne convingemu lesne, ca ea este rezultatulu mai multoru cause.

Miculu numeru alu casatoriiloru si alu nasceriloru provine din alte cause in orasie, si din altele prin comunele rurale. In orasie este in parte luxulu care opresce pe multi juni a se casatori de timpuriu, si barbati pasiescu la casatoria numai atunci, candu ea le presenta orecari folose materiale, cari le permitu a satisfac luxulu socioloru, séu chiaru a trai din venitul zestrii mai confortabilu de catu din munca propria. La orasieni scopulu casatoriei nu este totdeauna fundarea unei familii, ci pré multi dintre ei nu dorescu a avé copii, alii nu voiescu a avé mai multu decatu unulu séu doui. In orasiele nostre casatoriile se contracta in mare majoritate pentru unu interesu banescu, si din acésta cauza ele au adese-ori o durata scurta, numerulu divortiariloru este la noi exorbitantu: si singur'a capitala are 60 pana la 70 pe anu.

Istori'a ne da exemple de o asemenea decadentia morala si numerica chiaru la poporele classice, la Eleni si Romani. Astfelu scrie Polybiu (in alu douilea secolu inaintea nascerii Domnului Christosu) in cartea XXXVII., cele urmatore:

„In timpulu actualu tota Elad'a suferu de „lips'a copiiloru si de scaderea poporatiunii; de „si n'amu fostu bantuiti nici de rebelu, nici de „bole contagiöse, sunt orasiele nostre despoporate „si femeile nostre sterpe. Numai unu nebulu ne „pote da consiliulu ca se întrebamu pe diei despre

„ceea ce este de facutu, pentru ca se crescemu „la numeru, pentru ca se poporamu urbele nostre, „ca-ci caus'a acestei calamitati este cunoscuta totu- „roru si inlaturarea ei depinde de noi; ea a de- „venitu pe nesimtite atatu de mare, din cauza ca „omenii sunt coprinși de fadurie, de aviditate, ca „ei nu cauta de catu placeri, ca ei nu se insora, „si daca se casatorescu, nu voiescu a cresce mai „multi copii, ci numai unulu, a rare ori doui, „pentru ca si copiii loru se ramaie avuti, se pota „trafi cu inbelsugare.“

Descriptiuni analoge ne dau autorii romani si in parte Cicerone si Tacitu, despre inpuçinarea casatoriiloru din caus'a luxului si despre depravatiunea moraluriloru in genere din ultimulu timpu alu republicei romane, precum si din timpulu primiloru Cesari. Imperatulu Augustu a promulgatu legi in contra celibatului crescendu, si a incuragiatu prin premii banesci casatoriile si procreatiunea de copii. Pliniu celu mai mare (Plinius H. N. XXXIII) combate luxulu intr'unu modu crâncenu.

In epoc'a civilisatiunei mai moderne era J. J. Rousseau inamiculu celu mai neinpacatu alu luxului, (Système social. III. ch. 3.)

Malthus a demonstratu pe de o parte, ca consumatiunea mai mare este nu numai efectulu, ci si rezultatulu productiunii marite, pe de alta elu probedia, ca peirea poporeloru incepe atunci, candu consumatiunea cresce intr'o proportiune, mai mare decatu productiunea, candu consumatiunea nu incetedia a se mari, de si productiunea a remasu stationara séu a scadiutu chiaru, si din acésta cauza si elu combate luxulu. Malthus a luptatu pentru ameliorarea calitativa a poporatiunei englese, combatendu inmultirea repede cuantitativa, fara inbunatatirea simultanea a traiului fiacarui individu in parte. Elu a exprimat in se speranti'a, ca luxulu, care incepuse atunci a se manifesta, va feri pe Angli'a de supra-poporatiune, de o cresce mai repede a locuitoriloru, esplicandu ca nimicu nu se opune asia multu unei cresceri exagerate a poporatiunei, ca crescerea trebuintelor, ca unu micu luxu alu majoritatii individiloru, cari o compunu. Dintre antorii in vietia ne arata mai alesu economistii Schäffle si W. Roseher consecin-

tiele lui funeste. Luxulu pe care ilu gasimu la noi nu numai la omenii avuti, ci si la cei fara avere, care consta in tinerea multoru servitori, inmultiesce pe de o parte celibatulu si amana inmultirea poporatiunei, pe de alta elu miciorodia productiunea tieriei, ca-ci acesti servitori ar poté se produca mai multu, daca munc'a loru ar priimi o alta directiune.

In timpulu de astadi mai gasimu o sterilitate frecuenta a casatoriiloru in orasiele din Russi'a si din Statele-Unite ale Americi; luxulu din aceste doue tieri are diferite forme, in conformitate cu gradulu culturai a amendurora poporatiunii, dar mai alesu in Statele-Unite femeile traiescu numai pentru placeri, ele nu voiescu nici a lucra, nici a nasce copii.

Ne este imposibilu a proba prin date statistice influenti'a imediata a luxului asupra inpuçinarii casatoriiloru, ca-ci insemnatarea cuventului „luxu“ este forte elastica; vedemu inse in tote orasiele nostre unu numeru insemnatu de barbati nobili, cari nu se casatorescu, din cauza ca se temu de spesele unui menagiu luxosu. In urbile nostre mari, in care luxulu se desvolta intr'o mesura mai larga, gasimu si proportiunea cea mai mare de celibatari aflati in positiuni materiale, cari le aru permite casatoria.

Se intielege de sine ca nu condamnamu de catu luxulu exageratu, disproportionatu cu veniturile si cu positiunea sociala a familiiloru, luxulu care, luandu caracterulu risipei, corupe societatea, nicidecum inse acelu luxu care representa unu elementu necesariu alu civilisatiunei. Ceremu chiaru dela omenii avuti, ca se incuragiedie artele frumose si industri'a, ca se contribue la cultivarea si dezvoltarea bunului gustu, ca se se bucure de acele placeri cari redica moralulu, cari inaltia sufletulu. Esemplulu unui asemenea luxu nici-odata nu poté deveni funestu pentru societate, de vreme ce luxulu risipitoru, care nu satisface de catu placerile momentane, care sacrifica sume insemnate pentru mese, pentru desfrenari, devine contagiosu, consuma averea multoru familii, miciorodia avuti'a nationala si inavutiesce alte popore mai sobre, mai puçinu luxose, cari cumpara puçinu si vendu multu. Luxulu

Foisiór'a „Observatoriului“.

Biografi'a lui dr. Paulu Vasiciu.

(Urmare si fi.)

Partea cea mai mare din câte aflaramu pana acuma din vietia lui dr. Vasiciu au esitu din pena densului, era noi adauseram numai descrierea desastrului si a calamitatii ce l'au ajunsu in a. 1841—2, de care ori-candu isi aducea aminte, suspinu cu dorere, mai virtosu din trei cause si anume ca 1) a suferitu pentru religiunea sa, ca-ci in lipsa de bisericu între acei codrii pe teritoriulu transilvanu, a cutediatu se calce ca o mie de pasi pe teritoriu romanescu, la o bisericu, pazitu in se de catra doi servitori de carantina, conformu regulamentulu, precum facea si alta-data, candu era trimisu ex officio; 2) ca s'au aflatu si romani, cari au datu man'a cu neromanii ca se'lu perdia si 3) ca in locu de ori-ce alta bucuria si placere ce ar fi doritu se facea tinerei sale soçii, indata dupa câteva luni, ii causa grija si intristare.

Dara dr. Vasiciu a observatu in autobiografi'a sa, pana unde o scrie insusi densulu, tacere absoluta asupra forte multoru intemplari de valóre adevratu istorica, nu numai pentru romani, ci si pentru alii. Patru-spriediece ani catu a statu in Temisiu ca directoru de carantina, elu ca si toti colegii lui dela alte carantine din cele mai de frunte, precum este acésta, si cea de langa Orsiov'a, era nu numai directoru, ci si veghiatoriu mai alesu asupra agentiloru politici muscalesci. Câte secrete de acelea se mai inmormentara cu densulu, afara dora de unele, pe care le voru fi rodiendu carii prin archive, daca cumva in an. 1849 nu voru fi fostu date flacariloru de frica rusiloru venitii preste teritoriulu acésta. Eu inca aveam câteva din acelea, dara in 21 Martiu mi le arsera cei remasi acasa, de frica ca se au'ni puna capulu. Ar face multu si unu catalogu alu

acelu persóne, pe care Vasiciu le a scapatu prin consiliile sale de daune cumplite, pe multi si de inchisori, fara ca se aiba dela ei nici catu este o prisa de tabacu. Eliadu, Boliacu, boieri fruntasi si alti refugiatii scapau in carantina cu pasporte scóse pe nume straine si in haine cu totulu schimbate, de frica austriaciloru si a unguiloru, ca nu cumva se'i prinda si se'i dea pe manile muscaliloru. Vasiciu avendu ochi ageri si memoria buna, pe cari ii mai vedieue odata, ii cunoscea la momentu, dara se facea ca nici nu'i vedea, pana-ce li se punea vis'a pe pasporte si trecea prin visitarea vamei; atunci apoi i' chiamá pe numele loru celu adevratu. Audiendu'si numele, ei steteau ca inmarmuriti, densulu in se ii invitá la sine si apoi ii dimittea p'aci incolo. Numai Eliadu era p'aci se o patia. Elu in Septembrie 1848 ajunsese in fug'a cailoru la Temisiu, indata dupa macelulu dela casarm'a din dealulu Spirei la Bucuresci. Vasiciu ilu invitá la mancare. Abia intrara in casa, pe candu unu servitoriu de carantina anuntia pe doi individi boieranasi cunoscuti forte bine ca agenti muscalesci, vrasmasi de morte ai liberaliloru si cu atatu mai inversunati asupra lui Eliadu. Acesta cum audi de numele celora, dise numai cuvintele: „Aci tradatori blastemati au alergatu pe urm'a mea ca se me prinda“, si amuti. Vasiciu ii respunde: „Nu te teme nimicu; aici esci in Austri'a; dara trage-te din ochii loru in chili'a laterala si stai acolo“. In puçine minute agentii muscalesci intrara la Vasiciu, si pe catu erau impertinenti, pe atatu si flamendi, cerura de mancare ca dela unu birtu. Cocón'a le dete. Ei apoi indopandu cu pofta lupésca, nu uitara se întrebe, ca de multu a trecut Eliadu pe aici. Vasiciu le respunde ca nu a vediatu nici-unu pasportu pe numele lui Eliadu. Dupace se saturara, au inceputu se injure pe liberali cu terminii cei mai spurcati, cam precum scriu in Romani'a unele gazete si in dio'a de astadi, era pe Eliadu ilu numiau dascalu sarantocu, golanu, flamendu, ciocoju, vitia de martiafoiu, si altele ca acestea, pe care tote bietulu Eliadu le audiá din chili'a unde stá. In fine ciocoii tradatori de patria se depatara si Eliadu resuffa,

apoi in aceeasi di sér'a avura elu si Christ. Tellu satisfactiunea, ca in Brasiovu ii primiramu cu serenada, ca pe salvatorii Romaniei de jugulu muscalescu, ca-ci tare era credinti'a in acea generatiune din 1848.

Trasurile de caracteru privatu. Aci carii n'au cunoscutu pe dr. Vasiciu in persóna si n'au avutu a face cu elu in vietia privata, potu se întrebe pe cei ce l'au cunoscutu de aproape, ca se afe, ca nu este romanu care se fia tinutu mai tare la cuventulu datu, nici parinte de familia, care se'si iubésca mai multu famili'a sa, si ce este forte semnificativu pentru unu caracteru de omu onestu, pe catu tinea elu la religiunea sa, tocma pe atata era si de tolerantu catra omeni de alte confessiuni religiose. Proba stralucita pentru acésta este relatiunea lui cu episcopulu Samuilu Vulcanu, pe candu bigotismulu si fanatismulu serbescu inveninase mai pe tota romanimea din Banatu; proba ambele sale casatorii cu femei romano-catolice si baptisarea ficeloru la biseric'a mameloru; dara cele mai multe probe in punctulu acesta le-a datu Vasiciu in cei vreo 10 ani, pe catu a statu aici in Sibiu in periodulu absolutismulu austriacu, care si pusesse piciorulu in pragu, pentru-ca se sparga si nimicésca ori-ce buna intielegere între romani, prin urmare se arunce tetiunea aprinsu alu certeloru confessionali in ambele biserici romanesci. A si reusitu absolutismulu in câteva ani, ca'si aflase instrumente prea plecate. Nimeni ca Vasiciu nu deplangea acea stare de lucruri si nimeni ca elu n'a ostenitu atata spre a reconcilia, apropiá, impacá, scurtu a stinge flacarile urei stupide.

Osptalitatea lui Vasiciu cine nu o cunosce? Saracu precum era si ingreunatu cu familia numeroasa, elu nu potea se manance fara amici, sau fara câte unu tineru din vreunu oficiu sau dela academia.

Dela dr. Vasiciu au remasu si câteva manuscrispe, dintre care la man'a subscrisului se afla acestea:

1. Unu articlu scrisu in anulu 1852 despre nedreptatea facuta regimenteloru romanesci de granitia prin desfiintarea loru; articlu care nu se potea publicá fara mare periculu pentru auctoru ca functionariu de

desfrenatu aduce peirea natiuniloru, elu este ultim'a flacarare a luminei care se stinge. Unu micu luxu este chiaru rezultatulu culturai, si ilu condamnandu numai atunci, candu elu nu se afla in proportiune cu adeverat'a cultura. W. Roscher mentionedia, ca in secolulu trecutulu episcopulu irlandesu Berkeley a predisu decadenti'a Irlandiei prin luxu, ca elu, criticandu aspru pe marii proprietari irlandesi, cari au esportatu mai totu produsulu recolteloru, pentru-ca se p'ota plati alimentele si beuturile scumpe si alte obiecte de luxu inportate din strainatate, i-a comparatu cu mame, care vendu panea copiiloru si se inpodobescu cu banii astfelu castigati.

Luxulu nostru se manifesta prin marea neegalitate a consumatiunii marfuriloru inportate din strainatate, care consumatiune cresce intr'o mesura enorma dupa recolta abundanta si scade intr'o disproporțiune mare, dupa fiacare recolta mediocra.

Amu vedé inse cu satisfactiune, daca mai alesu tieranulu dela campu si-aru permite unu micu luxu in construirea si inpodobirea locuintei sale, daca aru prinde gustu de unu micu confortu, care i-o aru face mai placuta, pentru ca se nu fuga de dens'a cautandu distractiunea numai in carciuna, daca aru introduce mai multa variatiune in alimentatiunea sa, daca s'ar nutri mai bine, renunsiandu la luxulu beuturiloru spirituose.

Este missiunea educatiunei a innabusi de timpuriu veleitatile luxose ale copiiloru si mai cu seama ale feteloru din orasie, a delatura din asiédiamintele de invetiatura si educatiune totu ce p'ote implanta in animele fragede amorulu luxului, a li se da prin urmare din partea institutriceloru exemplulu modestiei, a se desvolta de timpuriu spiritulu de economie. In acésta privintia casele de economie potu deveni unu elementu pretiosu alu educatiunei, daca institutori i intelligenti voru sci a se servi de densulu. (Va urmá.)

Ungari'a.

Dela dieta. Proiectulu de adresa la cuventulu de tronu e asta-data gat'a multu mai curendu decatu in alti ani. Cu redactiunea fu insarcinatu de cãtra maiortate cunoscutulu poetu de romane Mauritiu Jokai, proprietariu si alu diariului „Hon“ (Patria). Poetu si politicu in aceeași persóna. Napoleon I nu putea se suferé, ca adeveratii poeti se faca si politica, era pe poetii mediocrii nu'i tinea de poeti. Ageru cunoscatoriu de ómeni mai era acelu Napoleon.

Ce e dreptu, Jokai s'a feritu pre cãtu a potutu de frase poetice intr'unu respunsu, ce are se fia totu asia de obiectivu, secu, macru, cum ai

statu si pentru redactori in anii absolutismului. (Originalu).

2. Apologia de 5 cõle in fracto, intru care descoperise o multime de calumii vomite asupr'a natiunei romanesci si tóte batjocurile aruncate pe romanii din Romani'a de cãtra unii sasi si oficiari refugiatu in Munteni'a la an.1849 si dupa aceea pana in an. 1852 neincetatu. Cõla a 6-a s'a perduto. (Originalu).

3. Pericope din raportulu Nemtjescu dela 1864 substerntu gubernatorulu Crenneville in causa scõleloru. (Copia. 26 pagine dese 4°).

4. Suum cuique. Polemia contra batjocurei ce i se facuse cu ocaziunea exameneloru dela Brasiovu in sem. II din 1867. Trei cõle dese in fracto. (Originalu). Din acestu operatu se tiparise puçinu in „Gazet'a Trans.“ la care a respunsu in termini destulu de brutali unulu din professori. Manuscriptulu aceluia inca se afla acilea.

5. Portretulu unui barbatu camoeleon. Cinci pagine folio mare, fara margini laterali, scrise desu, cu pena moiatu in lacrimi si fiere, dupa catastrofa din Clusiu, candu cu incercarea de a lu pensionã fara voi'a lui, inainte de a fi implinitu 35 ani de servitiu, la insistenti'a, precum credea Vasiciu, a unui barbatu romanu de positiune inalta, cu care apoi nici ca s'a mai potutu inpacã dela anima pana la finea vietiei. Se ertamu de aprõpelui, ca-ci crestini suntemu, dara nici odata se nu uitamu, dicea si bietulu Vasiciu. Pe langa msptulu originalu se afla si o copia ceva modificata, cu respectu la legea de pressa.

6. Dawnismulu, tractatu scientificu de 16 cõle, pe care era se lu dedice Academiei romane, la 1 anu dupace fusese alesu membru corespondente.

7. Schitia biografica numai de trei pagine a mitropolitulu Andreiu Siaguna, scrisa in 27 Juniu n. 1873. (Originalu).

Afara de acestea se mai afla unu numeru considerabile de corespondentie, dintre care câteva sunt de valóre istorica, altele numai efemere, cotidiane. — Manuscriptele numerate mai susu sub 1. 2. 3. 4. 6 si câteva corespondentie s'aru potea acuma publicã, sub conditiunea unica, ca stilulu, anume sintaxea influintiata tare a limb'a germana, se fia netedita prin unu bunu stilistu. Numai msptele de sub 5 si 7 nu potu vedea lumin'a pana dupa mórtea nãstra a contimpuraniloru lui Vasiciu, era dupa noi faca successorii cum voru aflã cu cale, publice-le sau ardia-le; pana atunci voru stã unde sunt. G. Baritiu.

dice scheletu de stilu, precum este si cuventulu de tronu din anulu acesta, unu adeveratu registru de afaceri. Dara ce mai este si acea adresa facuta de cãtra unu parlamentu, la unu cuventu de tronu in asia numite tieri constutionali? Ea este fõrte raru mai multu, decatu o parafrasa, circumscriptiune a cuventulu de tronu, adeca parlamentulu dice totu acelea lucruri, pe care le disese si monarchulu de pre tronu, numai cu alte cuvente; era acésta se intempla totudeauna asia, de cãte-ori ministeriulu este din capulu loculu siguru de maiortate in parlamentu. Prin adresa ministeriulu isi dà in realitate siesi insusi respunsu; coron'a, tronulu monarchulu se considera, ca idealuri.

Toti cãti au asistatu vreedata la deschiderea unui parlamentu au vediatu, ca dupace monarchulu inaintedia la tronu si se asiédia pe elu, ministrulu primariu (premier) tinendu o rola in mana, pasiesce peste vreo doue trepte ale tronulu si facendu o inchinatiune, dà monarchulu rol'a. Aceea este cuventulu de tronu. Ce insémna acea scurta ceremonia? Insémna puru si simplu, ca discursulu de tronu este conceptulu ministeriului, coprinde vointi'a lui, firesce pe respunderea lui, la care monarchulu nu are nici-o parte, de aceea si dice preste totu: gubernulu Meu, grij'a gubernulu Meu etc. Ministeriulu dà discursulu in man'a regelui, totu ministeriulu pórta si responsabilitatea. Vine apoi diet'a in maiortatea sa ministeriala, si ce p'ote ea se respunda la discursulu de tronu ca amica a ministeriului? Ea are se dica la tóte: Asia este Maiestate, ne bucuramu ca neai convocatu era, ca se vedemu de lucrurile pacei; esci intieptu, scii pentru-ce ne-ai chiamatu. Tractatele inchisiete cu Serbi'a de cãtra gubernulu Mai. Tale le vomu lua si noi in deliberatiune. Bine ai facutu ca ai incorporatu teritoriulu granitariu la Croati'a, prin urmare la coron'a Ungariei si mai bine ca Fiume se va incorpora deadreptulu la Ungari'a. Ne dici se luamu in desbatere câteva proiecte de legi; vomu face si acésta cu mare placere; vomu vedea si de comerciulu, de agricultura, de cultur'a generala. Dorimu si noi din suflatu pace durabila in Europ'a; totu asia de ferbinte dorimu restabilirea ordinei in finantie si miciorarea datoriiloru statulu; dara éca, dupace Europ'a cu tóte vorbele frumose despre pace, este armata pana in dinti, ne este si noue fõrte greu a face economii mai mari.

Aci apoi maiortatea prin dn. Jokai mușca intr'unu maru fõrte acru; ca-ci ne avendu in cãtrau, ca se scape de gurile curutiloru si sperandu ca le va smulge o arma din mana, se intinse a vorbi despre armata, pe care o lauda pentru mai multe virtuti ale sale, si anume ca ea sustine linistea publica interna si autoritatea monarchiei in afara; releva immensele merite ale trupeloru castigat cu ocaziunea atãtoru desastre teribili venite preste orasie si districte prin esirile apelor; deci doresce fõrte, ca intre poporu si armata se domine totudeauna buna intielegere; aci apoi are curagiulu se spuna, ca magiarii iubescu armat'a. Indata apoi face alusiune dorerõsa la conflictele sangerõse, sau si de alta natura, cãte s'au intemplat (anume estimpu) intre unguri si armata; dà apoi regelui se intielega bine, ca aceleasi trupe care au juratu Lui credintia, trebuie se jure si pe constitutiunea ungruresca, adeca tocma cestiunea, pentru care se escase deunadi acelu conflictu fõrte fatale intre capitanulu Lendl si locotenentele Göczel, care disese celuia, ca daca regelui iar veni in mente se suspenda constitutiunea, elu s'ar tinea deslegatu de juramentulu seu ostasiescu sub drappellulu negru-galbinu.

Opositiunea ce se numesce moderata, nu este decatu o ruina a partidei repausatulu Deák, caputata cu ruine de ale conservatoriloru, si cu alte fractiuni, de aceea ungruii ii dicu Zagyyva (rom. amestecatura, golomotiu, dara si laturu). Acésta are multi barbati eminenti, cari inse n'au popularitate in tiãra, funduca ce e dreptu, cei mai multi din ei isi tinu nasulu fõrte susu, se uita la altii numai din dealu si tinu la cuventele lui Horatiu: Odi profanum vulgus (urescu plebea profana, sau si mai la intielesu, „urescu pe toti prostii). Numit'a partida inca isi are proiectulu seu de adresa, intru care merge mai departe decatu cea ministeriale. Ea adeca cere pe faça: linia de vama intre Austri'a si Ungari'a; desfiintare definitiva a ori-carei autonomii municipale si centralisarea administratiunei, revocarea tuturor regimenteloru numite ungruresci din Austri'a si asiediarea loru in garnisõnele de pre unde sunt formate si integrite. Mai cereu acesti aristocrati inca si alte lucruri, cu care se apropie de curuti si kossuthiani. Se tineti inse minte, ca tóte acestea sunt numai papusiaru, co-

media jocata pentru ceea ce numescu ei profanum vulgus. Tóte partidele sunt intielese intre sine pe sub mana, pentru-ca se ajunga totu la unu scopu. Numai cãtu gubernementalii dicu celoru din opositiune: Me, noue in positiunea in care ne aflamu, nu ne dà man'a se pretindemu mai multu; voi inse in opositiune aveti mana libera si gur'a deschisa; cereti cãte in ceru si pre pamentu; sbierati si urlati ori-cum ve place; injurati-ne pe noi ca nu facemu nimicu, ca suntemu lenesi sau fricosi; numai tradatori de natiune si de patria se nu ne diceti, ca in acelu casu ve ia draculu, ve inchidemu pe toti cu diaristii la Vatiu.

Se prepara si curutii cu proiecte de ale loru, ca se produca spectacole mari in dieta. — Ei pretindu pe vietia pe mórte separarea armatei, departarea tuturor oficiariloru germani dela regimentele din Ungari'a, Transilvani'a si Croati'a. scõle si academii militare curatu magiare, si — magiarisarea cu ori-ce pretiu cãtu se p'ote mai iute a tuturor slaviloru si romaniloru, pentru-ca venindu muscalii, se nu mai afle nici-unu slavu si dacoromanistii nici-unu romanu in tierile aceste. Mórtea repentina a baronulu Haymerle ii aduse deocamdata in confusiune pe toti, din cauza ca acela ca ministru de esterne trecea de amicu alu natiunei magiare si totuodata de mare iubitoriu de pace; apoi magiarii acésta o ceru neincetatu, se fia celu puçinu vreo diece ani pace universale, pana ce voru fi ei in stare de a magiarisa totu, a'si face armata propria si apoi — a pleca prin Bucuresci-Focsiani-Jasi la St. Petersburg si Moscva.

Curutii n'au nicidecum gustu reu, numai de nu le-ar arunca cineva sare merunta in ochi.

Baronulu Haymerle.

Mare si dorerõsa impressiune a produsu mórtea cu totulu neasteptata a acelu barbatu de statu. Maiestatea Sa imperatulu pragatitu la o venatõre de cele mari, a lasatu tóte, a venitu la mortu, a luat de mana pe veduv'a (nascuta Bernus, fiic'a unui senatoru din Francfurt) si 'ia vorbitu cu cea mai mare doiosiia, observandu intre altele, ca repausatulu ei barbatu isi incordã poterile prea peste mesura la lucru, ca-ci br. Haymerle ca fiu din familia de functionariu, a lucratu din tineretiele sale fõrte multu. Toti archiducii, diplomatii straini s. a. au venitu la mortu spre a'si da biletele lor. Telegramme de condolentia venira si dela unii monarchi si dela guberne amice. Biografi'a lui Haymerle o publicara tóte diarele din Vien'a si B.-Pest'a, dupa care si „Romanulu“ din Bucuresci in prescurtarea urmatõrie:

Enric-Carolu baronu de Haymerle, nascutu la Vien'a, in 7 Decembre 1828, dintr'o familia germana, stabilita de multu timpu in Boemi'a, isi facu studiele la scõla superiõra de limbi orientale din Vien'a si fu trimisu la Constantinopole in 1850, in calitate de interpretu. In timpulu resboiului din Crimea, elu indeplini o missiune langa Omerpasia, pentru protegerea supusiloru austriaci. In 1857, se duse, ca secretariu de legatiune la Aten'a, unde fu cãtuva timpu si insarcinatu de afaceri. Dupace fu secretariu de legatiune la Dresd'a in 1861 si pe urma la Francfurt pe Mein, fu trimisu, dupa resboiulu cu Danemarc'a (1864), la Copenhag'a, ca se restabiléscã relatiunile amicale intre cele doue tieri. In 1866 se reintõrse la Francfurt, luã parte la negociarile tractatulu de pace din Prag'a, pe urma fu insarcinatu de afaceri la Berlinu pana in 1868. Chiamatu la ministeriulu afaceriloru straine, de cãtra comitele de Beust, se reintõrse inca odata la Constantinopole, de unde trecu, ca insarcinatu de afaceri, la Aten'a; aci se aflã candu cu visit'a imperatulu Austriei facuta regelui Greciei in 1869. Numitu ambasadoru la Rom'a in 1877, asistã, anulu urmatoriu, ca alu treilea delegatu austriacu la congressulu din Berlinu. Dupa retragerea comitelui Andrassy (Octobre 1879), fu desemnatu ca successorulu seu. In acésta calitate, avu se esecute stipulatiunile tractatulu de aliantia austro-germana, inchiaiatu de dn. Andrassy, si se urmaréscã consecintiele politice si militare ale acestei aliantie. Dn. de Haymerle a fostu inaltiatu la rangulu de baronu in 1867.

Dn. de Haymerle a moritu eri, in 28/10 ale curentei, la trei ore dupa amédi de unu atacu de apoplexia.

In ultimele timpuri dn. de Haymerle a avutu se strabata dificultati mari, atãtu in politic'a interna cãtu si in cea esterna. Este destulu se amintimu cestiunea fruntarielor grece, cestiunea reinviarei aliantiei celoru trei imperati, pusa din nou pe tapetu cu ocaziunea intrevederii dela Danzig, si eventualitatea unei noue impartiri a imperiului

otomanu, impartire la care „Times“ invita pe Austria cu propozitiile cele mai ademenitoare.

Dn. de Haymerle a sciutu in scurtulu timpu câtu a ocupatu aceste inalte functiuni, se fia la inaltimea misiunii sale si perderea sa atât de neasteptata, va fi, suntemu sicuri, adêncu si multu timpu simtita in imperiulu austro-ungaru. Din parte ne, ne asociamu cu regretele confratiloru nostrii din monarchi'a vecina.“

Romania.

Aniversari'a de ani 25 a fundarei diariului „Romanulu“.

Din tôte scirile câte le avemu in momentele de facia, nici-un'a nu este asia semnificativa si instructiva cá serbarea de domineca 27 Septembrie (9 Octobre), in care di romanii din Romania au mai aratatu odata lunei europene, cum sciú ei onorá si remunerá pe barbati devotati cu constantia si perseverantia, cu zelu si sinceritate, sacreloru cause ale natiunii si patriei. Monumentulu scumpu lui Eliadu si la alti barbati de merite mari; bustele loru in camer'a legislativa; pensiuni la cei ajunsi la nepotintia, de si n'au servitu prin biurouri, ci numai pe terenulu literaturii si alu publicitatii, dotarea fiiceloru si alte multe beneficie. In dio'a susu numita romanii serbara in onóra lui Constantin A. Rosetti o di memorabila, a carei descriutiune merita se fia cunoscuta preste totu, pe unde se vorbesce limb'a nóstra romanésca.

Noi o vomu reproduce pe câtu numai ne permite spatiulu, dupa diariulu „Romanulu“:

„Domineca sér'a a avutu locu banchetulu oferitu dlui C. A. Rosetti cu ocaziunea celei de a 25-a aniversarie a fondarei „Romanului“. — Unu comitetu reprezentandu tôte clasele societatiei si compusu din dnii Dim. Cariagdi, I. Campineanu, Emilu Costinescu, Fredericu Damé, I. C. Fundescu, Moroianu, V. Socecu, Em. Culoglu si C. Tataranu, se ocupase cu organizarea banchetului si trebue se recunoscemu cá erá imposibilu se se faca mai bine.

Inca de cu dio'a Bucurescii aratau o ánimare cu totul extraordinaria. Se vedea bine, cá in sér'a aceea un'a din serbatorile cele mai frumoase si mai datátore de sperantie pentru viitoriu avea se se petróca.

La órele 6 numerosii invitati incepu se sosésca. Piatí'a teatrului geme de lume si pe frontispiciu se póte cetí in litere de flacari: „Vivat Rosetti.“ — Clubulu liberalu, alu carui presiedinte dn. Rosetti, erá iluminatu de asemenea in onóra serbatórei de Domineca sér'a.

Fiacare invitatulu primise o carta, pe care erá tiparita in litere microscopice prim'a pagina a „Romanului“ din dio'a aniversarei celei de a 25-lea anu alu fondarei sale; dela 9 Augustu 1881.

Interiorulu teatrului erá admirabilu decoratu si serviciulu de ordine s'a facutu câtu se póte de bine. Patrusprediece tineri primisera sarcin'a de comisari. Densii se destingeau pintr'o funta de panglica rosia, si tinemu se le dâmu aci numele cá o publica multiamire. Sunt dnii: Eug. Costinescu, dr. Vasilescu, Tataranu, C. Nacescu, C. Zamfirescu, C. C. Arionu, C. Rómniceanu, C. Ionescu, Demet. Rosetti, St. Sihleanu, I. S. Brateanu, Triandafilu, N. Ciurcu, Buholtzer.

Foierulu teatrului.

Inainte de a se incepe banchetulu, publiculu se intrecea se ocupe foierulu teatrului, unde avea se aiba locu o scena intima si profundu atingátore. Redactiunea „Romanului“ oferea veteranulu publicistu o masa de stejariu sculptata, pe care se aflá bordulu dlui C. A. Rosetti.

Mas'a este de stejariu, lunga de aprópe trei metri si lata de unulu si jumetate. Ea e destinata de dn. Muntureanu, care s'a intreputu si de astadata si esecutata cu multa arta de domnulu Léonu Etienne. In cele 4 coltiuri sunt gravate datele: 1858, 1877, 1859, 1868. Intre cele dóue dintai date pe laturele cele mici „Libertatea“, numele unuia din diariile create de d. C. A. Rosetti, intre celelalte dóue citimu: „Consciinti'a“ altu diariu alu dlui Rosetti. In facia stau scrise cele dóue devise ale „Romanului“: „Voiesce si vei potea“ si „Luminédia-te si vei fi“, éra in midiulocu: „Romanulu 1857.“ Pe cealalta lature se afla: „Constitutiunea, Romanulu de domineca“ si in midiulocu: „Prunculu romanu 1848,“ tôte diarie fundate de d. C. A. Rosetti.

Pe masa se afla colectiunile „Romanului“ din 1881, 1857, ale „Republicei romane, Tintiarulu, Consciinti'a, Constitutiunea, Romanulu de domineca, Prunculu romanu,“ si in fine „Ceasurile de multiamire.“ poesiele dlui C. A. Rosetti. De asupr'a acestui pedestalu diaristicu erá bustulu dnului C.

A. Rosetti. Marele patriotu este reprezentatu in costumululu seu de lucru, adeca in blusa, cum toti cari au trecut prin redactiune au fostu obicinuti a'lu vedea. Caracterulu este bine gasitu de cátra artistu: se vede unu cugetatoriu profundu. Bustulu este esitu din manile cunoscutului nostru artistu, dn. Storck.

La órele 6 si 1/2 totu ce Bucurescii numera mai distinsu in ori-ce ramura a ocupatiunii umane erá striusu in foieru, unde cu totii admirau bustulu marelui patriotu. Dómn'a Mari'a Rosetti intrá in sala dandu bratiulu dlui E. Stasescu. D. Cariagdi ii ofera unu buchetu. O tacere adêncu se face si d. C. A. Rosetti vine se ia locu in faci'a bustului seu, dn'a Rosetti ii ofera buchetulu ce a primitu. In estu momentu emotiunea este pe tôte figurile si daca privimu bine, lesne vedemu lacrimi in ochii celoru mai reci chiaru.

Redactiunea „Romanului“ se aflá tóta asediata lângá mas'a oferita dlui Rosetti. Dsa este in facia intre dnii Brateanu si Stasescu. Dnii Mircea si Vintila Rosetti erau la drépt'a dnei Maria Rosetti.

D. E. Costinescu in numele redactiunii „Romanului“ a disu câteva cuvinte bine simtite la adres'a dlui Rosetti. Vócea oratorului erá de o dulcétia nespusa; emotiunea ilu coprinsese cu de-seversire. Ne place a citi titlulu cu care s'a adresatu dn. Costinescu: „Invetiatoriule“, a disu primulu nostru redactoru! Mai la vale ne amintimu aceste cuvinte, caré depingu bine pe ilustrulu cetatiénu ce amu serbatoritu: „cas'a ta a fostu cas'a nóstra, mas'a ta a fostu mas'a nóstra!“

Discursulu dlui E. Costinescu.

Respectate invetiatoriule si iubite amice!

Preste puçine momente, in marea sala a serbarei, vei primí omagiulu tuturor. Aici este serbarea nóstra intima. Aici vei primí espressiunea iubirii si a recunoscintei celoru ce te-au incunjuratu neincetatu la redactiunea „Romanului“.

Amu voitu se te atragemu aici, pentru-cá se ne apartii câteva momente mai multu nóue, in acéta di de veselia, atât de scumpa ánimeloru nóstre.

Ne-ai datu invetiamentele tale prin iubire, prin amicia, cu o delicatetia atât de eschisa, in câtu numai aceia ce te cunoscú fórtu de aprópe, ti-o potu cunósce si pretiú.

Ai impartitu cu noi, cá unu adevratu parinte, dilele bune, si ne-ai indulcitu prin esemplu si prin caracteru amaratiunea dileloru rele.

Cas'a ta, unde se respandesce farmeculu unei soçii, ce scia se fia matróna romana in dile de periculu, mare scriitoriu candu voiesce se tfe pén'a, si totudeaun'a, si mai cu séma femeia buna, iubítore si mangaitóre, cas'a ta dicu, a fostu cas'a nóstra, mas'a ta mas'a nóstra; copiii tei, speranti'a viitorului, au devenitu fratii nostrii iubiti.

Permite-ne dar astadi, iubite invetiatoriule, se'ti aretamu cá de si nu ne-am potutu asimila decátu in parte invetiamentele tale, totusi sufletele nóstre s'au redicatu indestulu, pentru cá se potemu pretiui oper'a vietiei tale. Alte voci, mai autorizate decátu a mea, iti voru spune câtu ai facutu pentru acéta tíera; noi aci ne ocupamu de „Romanulu“ nostru.

Elu este pâna astadi uniculu diariu in Romania'a, care a intratu in alu doue-dieci si cincile anu alu esistentiei sale.

Ne asteptamu se ne respondi, cá acestu faptu dovedesce poterea si soliditatea principiiloru, pentru propagarea carora „Romanulu“ a fostu creatu.

Dar daca acele principie n'ar fi avutu, in amicul nostru iubitu, o espressiune inalta si nestramutata; daca ele n'ar fi avutu o personificare viie si stralucita, care se însufletésca neincetatu acestu diariu, de buna séma elu n'ar fi urmatu carier'a fecunda de unu patraru de secolu, pe care o serbamu astadi.

Principiele sunt in adeveru bas'a ori-carei actiuni omenesci; dar ele sunt la dispositiunea tuturor, si nu toti sciú se le aléga si mai cu osebite se le aplice.

Cum se face cá principiele si aspiratiunile pe cari le-ai alesu si le-ai propagatu neincetatu, si din cari multe erau tratate de utopii, sunt astadi mai tôte aplicate, mai tôte realizate, pentru marirea si mandri'a tiei si a némului romanescu? Pare cá ai petrunsu in sufletulu natiunii romane, spre a scóte acele principii si aspiratiuni si a le arborá cá unu stindardu sacru. Numai astfelu se explica realizarea loru.

In víeti'a nóstra comuna, in jurulu ácelei mese a redactiunii, unde abia ne lasai se întrevedemu pe siefu sub amicu, si unde eu unulu am fericirea de a te vedea de siése-spre-diece ani neincetatu, in lucrarea nóstra de tôte dilele, am invetiatu cu totii a sci, cá devisele de „Luminédia-te si vei fi,

Voiesce si vei potea“, au trebuitu se fia unu strigatu alu ániei tale, au trebuitu se fia espressiunea energica a inesi firei tale, pentru cá se poti lupta in contra anevointieloru de totu felulu, ce ai avutu de invinsu.

Acelei mese, ce ne intrunesce de atâtu timpu in lucrarea comuna, am voitu se'i damu o forma mai trainica, si 'ti oferimu pe acéta, in amintirea acestei dile de omagiu si de expansiune.

Mai vedi aci si unu bustu, destinatulu a deveni de bronzu, dupa ce va fi coresu de pe natura. Acesta este darulu, pe care redactiunea presenta ilu face redactiuniloru viítore.

Dupa ce vomu serba, speramu, cu totii impreuna, si a cincí-diecea aniversara a fundarii „Romanului“, va veni o di, in care fii nostri voru remanea singuri a ne inlocui. Am voitu cá pentru acea di bronzulu se pastredie, inaintea redactoriloru viitori, chipulu fundatorului.

Credemu cá chiaru sub acéta forma, elu va avea inca poterea de a perpetua esemplulu virtutiloru ce ne-au legatu de invetiatorulu nostru iubitu si de oper'a sea: simtimente generóse pâna la sublimu; credintia nestramutata, credintia de acelea ce facu se se misce muntii; staruintia fara pregetu; energia aplicata cu o delicatetia si cu unu farmecu nespusu in relatiunile personale.

Se traiesci invetiatoriule; neperítore fia oper'a ta!

D. C. A. Rosetti a respunsu in câteva cuvinte pline de o emotiune indescriptibila. Vocea sa era de o dóosia, de care nimicu nu póte dá o idea si in cele din urma parea cá lacrimile era se'lu sufóce.

Respunsulu dlui C. A. Rosetti.

Voltaire candu spre finele vietiei, reintrandu in Parisu, furaclamatu cu entusiasmu de poporul parisianu, dise: Parisiani, me faceti se moru de placere.

Eu ve dicu: daca n'asiu fi atât de betranu, m'ati face se nebunescu de bucuria.

Da, sunt fericitu si mandru de dio'a de adi. Si cum n'asiu fi fericitu si mandru, candu me gasescu in midiulocu vostru, cari totudeauna m'ati ajutatu; ceva mai multu, m'ati facutu se iau parte la lucrarile cele mari, despre care'mi vorbirati. Mai bine decátu ori-cine sciú cá meritulu nu este alu meu, ci alu vostru alu tuturor. Eu n'am avutu decátu unu merit: se sciú care este dorinti'a natiunii, se traiescu in midiulocu natiunii si pentru natiune.

Mi'ati spusu cá am iubirea vóstra si me simtiu atât de fericitu de a o avea. Dara sciú cá meritulu iubirea vóstra, pentru-cá si eu ve iubescu; si cum n'asiu iubi amici si lucratori cá voi.

Mi'ati vorbitu de virtute, de iubire; mi'ati amintitu cá am luatú devis'a: „voiesce si vei potea, luminédia-te si vei fi.“

Nici acéta nu este meritulu meu: iubirea am invetiatu-o dela dens'a (dn. Rosetti aréta pe dn'a Mari'a Rosetti), si devis'a de care vorbiati, elu mi-a datu-o.

Dicându aceste ultime cuvinte, dnulu Rosetti arata pe d. I. C. Brateanu care, cá si d. Rosetti, erá cuprinsu de o emotiune, pe care lesne ne-o potemu esplicá, candu ne gandimu la acéta nobila si vecinica legatura intre doui ómeni cá domnii Bratianu si Rosetti, rara, potemu dice, in istori'a lumci.

Dupa-ce dnulu Rosetti a vorbitu, asistentii au facutu felicitarile loru dnului si dnei Rosetti si cu totii au descinsu in sal'a banchetului. (Va urmá.)

Din strainatate.

Nimicu nou care se merite alta atentiune, decátu numai efemera, trecatore, pâna telegrafulu sau posta va aduce alte sciri, póte totu efemere, sau — anuntiatórie de catastrofe. Tôte scirile mai noue au unu caracteru ce nu se póte defini. Asia de exemplu: renumitul barbatu de statu Gambetta, fostu presiedente alu camerei deputatiloru in Franci'a, cunoscutu de celu mai aprigu adversariu alu Germaniei si colcatoriu de resbunare, se afla de câteva septemani caletorindu prin Germani'a, si ce e mai multu, dupa scirile din urma acelasu Gambetta dete visita principelui Bismark in resiedinti'a Varzin. Ce va esi din acea visita, cine póte se combine? Bismark facuse visita lui Napoleon III si efectulu fu resboiulu cruntu din 1870/1.

— Planulu convenirii celoru doi imperati se sustine meru, dara acum se adauge, cá convenirea va fi amanata ceva din caus'a mortiei lui Haymerle, pâna ce se va numi altulu in loculu lui, unguru sau germanu? este o întrebare ce si-o punu mii de ómeni.

Intru altele tóta atentiunea lunei europene este indreptata in dilele acestea spre Egiptu, Tunis si Salonicu, inca si spre Bosni'a, dupa ce bosniacii au inaintatu o suplica la imperatulu Rusiei, in care róga pe acelu monarchu, cá

se puna o vorba buna pentru ei la Vien'a, cá se nu mai fia maltratati si spoliati de cátra auctoritatile austro-unguresci, se nu'i executiedie fára mila, se nu'i inpusce fára judecata, se nu'i silésca a face biserici catholice si altele multe.

Bibliografia.

— Au aparatu de subt tipariu in tipografi'a lui *W. Krafft* in Sibiu si se afla de vendiare in tóte librariile (in Bucuresci la *Ig. Haimann et Schönfeld*):

„Amiculu Poporului“, calindariu pe anulu comunu 1882. Compusu de Visarionu Romanu. Anulu XXII. Pretiulu 50 cruceri séu 1 leu 50 bani cu tramitere francata sub banda.

Coprinsulu: Cronologi'a pe anulu 1882 Pascali'a séu semnele cronologice. Serbatorile si alte dile schimbatóre. Cele 12 zodii din calea sórelui. Cele 4 anutimpuri. Intunecimi. Regentele anului. Calindariu iulianu si gregorianu cu serbatorile, dilele numeloru, evangeliile dumineceloru. Tabel'a termineloru pentru insemnarea acelor dile preste totu anulu, in cari cade vreunu terminu. Conspectulu lungimei dileloru. Sistem'a planetara a sórelui. Calindariu evreicu. Calindariu istoricu. Calindaru agronomicu pentru afaceri in fiacare luna. Genealogi'a caseloru domnítore. — Mersulu caliloru ferate. I. Prim'a cale ferata transilvana. II. Calea ferata orientala unгурésca. III. Lini'a Aradu-Timisiori'a. — Calindariu postal. Serviciulu telegraficu. Mesur'a de distantia. Têrgurile in ordine alfabetica din Transilvania, Ungari'a, Banatu si Romani'a. Tabel'a comparativa despre unitatile de moneta a diferiteloru state. Tabel'a de procente pentru intabulatiuni. Tabel'a de interese cu 5 si 6%. Inpartirea veniteloru, speseloru, simbieloru si a altoru sume anuale, pe partile singuraticale ale anului. Scar'a tacselor de timbru. — Foi pentru invetiatura si petrecere: Mórtea lui Asan. Novela. — Avramu Jancu regele muntiloru (cu portretu). — Câteva date despre nóu'a numerare (conscriptiune) a poporului in Ungari'a din 31. Dec. 1880. — Semnele de cunoscerea calitatii pamentulu de cultivatu. — Pómele, tract. si intrebuintiare loru. — Cum se ingrijescu stupii preste érna? — Cum se ne padimu de fulgere (trasnitu). — Mesuri si ponduri. — Poesii: Singuratarea. — Suvenirulu Riuletului. — Lui J. Al. Lapedatu — Te voiu uita. — Consolarea. — Oftare. — Cátra juni si copilitie. — Celeritatea. — Cantece popolare. — Varietati: Cugetari. — Notitie economice. — Tururile cele mai inalte din lume. — Gácituri: Intrebare, — Siarade, — Enigme, — Posne. — Anunciuri pe 22 pagine.

Locu deschisu.*)

Buciumu-Siésa 24 Aug. n. 1881.**)

„Conscia mens recti, falsi mendacia ridet“.
(Urmare si fine.)

5. Dreptulu de posesiune preste $\frac{1}{4}$ parte la steampurile feteloru Flocu An'a si Ev'a ilu confirma fassiuinea loru propria, pentru-cá „propria oris fassio aequivalet mille testibus“; éra numele Turlea Josifu in locu de Turlea Alexandru alu lui Josifu a fostu eróre de tipariu, care s'a si indreptat in Nr. 51 pag. 206 colón'a III a. c. a „Observat.“ cu „Turlea Alexandru alu lui Josifu“. Acelasiu tipariu a mai comisu si alti erori in citatulu meu articlu, edandu lloca in locu de Flocu, an. 1838 in locu de 1848 si altele. Deci vin'a aceloru erori tipografici nu mi se póte atribui mie, ci tipografulu respectivu. Altcum nu impórta numele Josifu sau Alexandru, ci starea dreptulu de proprietate ab antiquo si in praesenti intre cele dóue fete si intre Joanu Siulutiu.

Dlu Baiesianu cá fostu odinióra membru ad hoc, a rectificatu reu catastrulu Buciumului, pentru-cá tocma acuma curge in Buciumu alta nóua rectificare, cu scopu de a corege erorii rectificarei anterióre. Apoi mór'a si steampurile acelor fete s'au pustiitu din caus'a seraciei si a slabitiunei loru, éra nu din vin'a cuiva. Dóra nu va pretinde dnulu Baiesianu, cá dnulu Joanu Siulutiu inviandu din morti, sau fiii eredi ai aceluia se restaure steampurile si mór'a pe spesele loru.

6. La intrebarea dnului Baiesianu, cá unde jacu acele bai in Buciumu, in cari dnulu Siulutiu a spesatu cele 10 000 floreni, ii respundu, cá pe lánge baile dela Jurcuesci, Bradi si Certegiu, ce le anumesce dsa, a mai avutu dlu Joanu Siulutiu parti si in alte bai, adeca: la Pureca, la Contiu Mariei, la Fontan'a Bletei, la Rip'a frasinului, la Dealulu baiei albe, la Rodenpoch, etc, a caroru sustinere totu pe munci sumtuóse i-a consumatu acele mii de floreni, precum insusi mi s'a lamentatu mai de multe-ori, pána candu a fostu in viétia, asia cátru acelea bai seracindu'lu, seracu a si moritu, trebuindu fratele seú de fericit'a memoria, Metropolitulu Alexandru a'lu inmorméntá pe spesele sale.

7. Ce se atinge de juramentulu si consciinti'a sufletulu meu, — aceste dlu Baiesianu n'are dreptu a le criticá, cu atátu mai puçinu a le judecá, ci numai uniculu Domnedieu prea dreptulu si infalibilulu Judecatoriu de susu, care vede in ánima si in rerunchi, acela ne va judecá pe toti si pe tóte.

Celelalte pasagie ale dnului Baiesianu sunt nesce fleacuri, cari nu merita decâtu numai despretiu.

Acum voiu inse se intrebu si eu pe d. Baiesianu, cá acestea ii sunt stim'a, iubirea si respectulu, ce dsa mi le-a garantatu pentru totudeauna prin o epistola a sa din $\frac{5}{8}$ a. c. fácia de bunavointi'a ánimei mele, cu care totudeauna l'am intempinat, in cátru nu me pociu

destulu mirá, cá ce motivu l'a potutu aduce la atáta, cá se atace persón'a mea si umbr'a repausatoru Tobias Amosu si Joanu Siulutiu, pre candu sciu bine, cá nici eu, nici aceia nu 'iamu gresitu nemica in tóta viétia. Apoi se incaieri pe cineva fára nici-o cauza drepta, ci numai din chiaru seninu, nu convine unui omu onestu si cu atátu mai puçinu unui preotu, care canta dela altariu: Pace toturoru si se iubimu unulu pe altulu etc. Si stá fórté reu unui preotu, cá tocma elu se dea cu piciorulu in leulu mortu.

Remane acum la on. publicu care 'si va fi luatú osteneála se citésca diatribele adversariulu meu si acestu respunsu, care'mi este celu din urma cátra elu, cá se judece, asupra cui cade calificarea de minciunosu si calumniatoriu.

„Caliculu“ n'a gresitu asserandu in Nrulu 7 pag. 155 a. c., cá „ochii parintelui Baiesianu se paru astfelu formati, in cátru vedu numai petele sórelui, dar radiele lui nu“, apoi si paienginulu suge numai veninu din florile, din care albinele culegu miere si céra, si asia inchiaiu cu cuvintele s. scripturi: „Omulu celu bunu din vistieri'a cea buna a ánimei scóte cele bune, si omulu celu reu din vistieri'a cea rea scóte cele rele.“ (Mat. 12. 35).

Josifu Ciur'a,
par. gr. cat. alu Buciumului.

Cele dóue corespondentie citate mai susu, un'a din 14 si alt'a din 21 Aug. a. c. suna:

Dilectissime frate Josife!

Multu pretiuit'a epistola cu data 3 Aug. a. c. am primitu-o camu in 7 Augustu. Cu tóta placerea am cercetatu dela fratele Vasilie Matora, éra cu afinele Corchesiu nu m'am potutu intelni, de óre-ce nu s'au aflatu in Campeni. — Matora la intrebarea mea propusa in caus'a fericitulu Tobias Amosu cu Hatvanianii, cum ar fi fostu, si daca densulu ar fi auditu pe Tobias desmentandu pe Buciumani pentru depunerea armeloru, mi-a respunsu: cá densulu a fostu in lagaru cu Campenarii, in Dealulu Caprei si de acolo au atacatu pe Hatvani. Si densii dupace au sistatu foculu cu Hatvani si 'iau fostu respinsu pe Hatvaniani, mai tardiu a ajunsu cu lagarulu seu in Abrudu de pe Dealulu Caprei. Aduandu-se capeteniele lagarului „dupa obiceiú la pop'a Amosu“, acesta le-a spusu, cá va fi mai o óra de candu Hatvanianii au incalcatu pe cai si au fugitu, dara in care parte au fugitu, nu scie, si acum inzedaru voru cure*) pe diosu dupa densii, cá nu'i voru potea ajunge. Mai multu nu a auditu din gur'a fericitulu Amosu, nici cá ar fi auditu desmentandu pe Buciumani se lapede armele si se nu se mai bata. Inse, dato, sed non concessu, ar fi si cutediatu in acelu timpu a vorbi ceva in contra, cá la momentu ar fi fostu fiulu mortiei.

Daca cugeti cá ar fi consultu se mai ascultu si pe Corchesiu, si ce voiu aflá si dela densulu, iti voiu scrie. — Poftindu'ti sanetate si se traiesci fericitu pána la óra mortii. Alu teu sinceru frate si veteranu

Certege, 14 Aug. 1881.

Nicolau Aranyasi,
par. gr. cath.

Certege, 21/9 Aug. 1881.

Dilectissime Frater Joseph!

Credintiosu promissiunei mele facute in epistol'a precedentá, cá dupa convenirea cu Corchesiu iti voiu impartasi conversatiunea cu densulu, togma Sambata in 20/8 l'am intelmitu in Campeni. L'am intrebatu se'mi spuie sinceru, cá fericitulu Tobias sfatuitu-i cá se depuna armele si se nu se mai bata cu Hatvanianii. Mi-a respunsu, cá densulu nu scie nimicu despre aceea. Corchesiu fiindu cu lagarulu pe Dealulu caprei, a capetatu blesura (rana) la unu picioru. Densulu nu s'a coboritu cu lagarulu in Abrudu, ci s'a retrasu in Campeni la cas'a sa. Corchesiu laudá pe fericitulu Tobias, cá totudeauna au fostu bine primiti toti tribunii la cas'a lui si incuragiati cá se nu se sparie, si se aiba curagiu a se luptá cu ungiurii lui Hatvani si cu alti ungiuri.

Tocma in convorbirea mea cu Corchesiu, intrá si tribunulu Clemente Aiudianu (Enyedi Clementu), ce'lu cunósci fórté bine. Densulu inca a fostu cu lagarulu pe Dealulu caprei, si dupace au respinsu si batutu fórté reu pe Hatvaniani, de nu maj remasese pe Cernitia si in orasiu nici-unulu de ai lui Hatvani in viétia, tribunulu Aiudianu indata a fugitu la cas'a fericitulu Tobias, cá se védia, nu cumva i s'ar fi intemplatú ceva reu, si de va fi lipsa, se'lu apere ori de ce invasiune a motiloru. Védiendu'lu fericitulu Tobias, s'a bucuratu, fiindu'i tare cunoscutu, si a disu: Bine cá ai venitú la mine nepóte; se ai grija de mine si de biserica, nu cumva se se intemple ceva. A laudatu fericitulu Tobias viteji'a motiloru; numai atáta a fostu dauna, cá n'au potutu intrá motii mai de graba in orasiu, cá Hatvani cu cáti calareti 'iau mai fostu remasu a fugitu, acusi de o óra, nu se scie incatráu, pe care drumu ar fi scapatu cátra Ungari'a, sau incatráu; „de-óre ce Hatvani cu calareti, inca pána a duratu ataculu a fugitu“, lasandu-se armat'a pedestra si jafurile luate de pe la romani in voi'a sortii, apo Buciumanii pe la statua tinendu-le calea la ungiurii lui Hatvani, „pe toti 'iau deculatu in lupta“; apoi cum ar fi desfatuitu fericitulu Amosu pe Buciumani se depuna armele si se nu se mai lupte cu Hatvani, candu éra finita batali'a cu triumfu din partea motiloru. Asia dara se vede, cá preotulu reutatosu scrie numai bárfele si scornituri de pe la babe si de pe strade, ne avendu nici umbra de adeveru. — Poftindu'ti fericire, sanetate, pe lánge fratiésca sarutare, am remasu alu teu sinceru amicu si veteranu in Christosu frate

Nicolau Aranyasi,
par. gr. cath.

*) A cure, asia se dice in muntii apuseni, in locu de a fugi, alergá.

Deschidere de prenumeratiune

la

„Observatoriulu“

dela 1/13 Octobre inainte.

Pentru acei domni abonati, carii prenumeraserá dela 1/13 Januariu 1881 pe 9 luni, dela 1/13 Aprile pe 6 luni, sau si numai pe 3 luni, abonamentulu espira cu finea lunei Septembrie. Pentru-cá se potemu regulá de timpuriu o expeditiune exacta a diariulu, rogamu pe ddni abonatii respectivi, se binevoiesca a isi descoperi vointi'a inainte de 1/13 Octobre, innoindu'si abonamentulu cu pretiurile aratate in fruntea diariulu: de 8 fl. pe 1 anu, 4 fl. pe 6 luni inlaintulu monarchiei.

In cátru pentru prenumeratiuni in strainatate, afara din monarchi'a austro-unguresca, dupa numeroase reclamatuni in restimpu de trei ani, in fine ni se dete informatiune oficiósa, care este acésta:

Daca abonatii din alte tieri prenumera diarie din monarchi'a austro-unguresca acolo pe locu, la post'a loru, au se depuna numai pretiulu ce se platesce aici la noi, éra porto ilu platesce numai odata, acolo in tiér'a sa. Mai de curendu s'a regulatu din nou prin conventiune inchiaieta la Paris intre mai multe staturi, si porto la pachete mici, care odinióra era fórté exageratu.

Asia pretiulu diariulu nostru „Observatoriulu“ este pentru strainatate si anume pentru ddni abonati din Romani'a, pe unu anu, totu numai 8 florini val. austriaca in bilete de banca (Banknoten), cá si in laintulu monarchiei, éra porto de fiacare numeru se platesce la post'a propria, precum ilu platimu noi aici pentru tóte diariiele politice cáte ne vinu de ex. din Romani'a, cáte 2 cri de numeru, prin urmare pentru cele cotidiane care esu in 300—320 Nr. pe anu, 6 fl. pána 6 fl. 40 cri preste pretiulu abonamentulu.

Pe trimestrulu Octobre, Novembre Decembre 2 fl. v. a. in Bucuresci, Jasi, Galati etc. cá si in Sibiu.

Redactiunea.

La Nr. acesta se alatur'a unu apellu alu on. domnu Josifu Vulcanu redactoru alu diariulu „Familia“ pentru abonamentu la colectiunea sa de poesii titulata

„Lir'a mea“.

Recomandamu acestu apellu celei mai caldurose primiri din partea publiculu nostru cititoriu.

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

10 Octobre st. n. 1881.

Obligatiuni rurali din 1880 convertite cu 6%	1. 100.— b.
Inprumutulu Oppenheim (Londra) din 1866 cu 8%	„ 108.— „
Obligatiuni dominiali convertite cu 5%	„ 92.— „
— Creditu fonciariu rurale cu 7%	„ 103.50 „
— Creditu fonciariu urbanu cu 7%	„ 101.50 „
Inprumutulu municipale alu capitalei din 1875 cu 8%	„ 107.— „
Actiunile caliloru fer. rom. (Berlin) din 1866 cu 5%	„ 64.60 „
Obligatiuni din 1868 cu 6%	„ 102.30 „
Prioritati cu 8%	„ — „
Actiunile bancei nat. rom. de 500 franci	„ 1835.— „
Actiunile bancei Romani'a din 1869 de 200 franci	„ 410.— „
Daci'a-Romani'a unite de cáte 250, cursulu	„ 410.— „
Rent'a romana din 1875	„ 92.½ „
Diverse:	
Argintu contra auru	100.½ „
Bil-te hipotecarie contra auru	100.¾ „
Florini val. austriaca	215.¼ „

Concursu.

Din partea subsemnatulu oficiu pretoriale, pentru postulu de medicu ceruale sistemisatu pentru comunele Gy. Varsánd si N. Pál din comit. Aradului, se deschide concursu cu acea observare, cá pe lánge unu salariu anuale de 500 fl. v. a. respectivulu medicu va avea dreptu a pretinde dela una visita la diua 20 cr. éra nóptea 30 cr.

Recurentii au datorintia cá suplicele loru bine instruite pána in 14 Novembre c. n. se le insinue subsemnatulu oficiu.

Doctorii de medicina, carii pre lánge limb'a magiara voru documentá si cunoscinti'a limbei romane, voru fi preferiti.

Datu in Elek, 27 Septembrie 1881.

Pentru oficiulu pretoriale:

Petru Fekete m. p.,
tit. pretore.

(58) 3—3

Editoru si redactoru responsabile: **G. Baritiu.**
Tipariulu lui **W. Krafft.**

*) Pentru articliice esu sub acésta rubrica, redactiunea nu ia nici-o respundere asupra sa. Red.